3 1761 06142189 7

Svat. Čech

ÍSNĚ OTROKA

PG
5038
C45P48
1908
c.1
ROBARTS

Presented to the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

by

ALEX S. HAVRLANT

18 1982
J—

Presented to the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

by

ALEX S. HAVRLANT

SVATOPLUK ČECH:

PÍSNĚ OTROKA.

JEDENATŘICÁTÉ NEZMĚNĚNÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE.
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1908.

LIBRARY
JUN 0 9 2003
UNIVERSITY OF TORONTO

TISKEM »UNIE« V PRAZE.

I.

OTROCI:

Dobře dnes tu pod palmami hověti ve svitu luny
tělu prací zmořenému — po hodech spí strážce náš —
k nám si sedni, zpěvný druhu, sladkozvuké nalaď struny,
vyjev písní zlaté dumy, které v čele snivém tkáš!

MLADÁ OTROKYNĚ:

Zpívej o květech a hvězdách!

MLADÝ OTROK:

Chválu dívčích zraků pěj!

JINÝ:

Zazvoň žertu rolničkami!

STAŘEC:

Zvěstuj dávných věků děj!

PĚVEC:

Jinaké dnes písně táhnou duší mojí nebohou,
jako bouře jek a rachot mračící se oblohou;
daleka jich zdoba květů, krása děv a reků pych,
zubů skřipot, ston a vzdechy, řinkot pout je slyšet v nich.

OTROCI:

Pouta zvuk nám hudba všední, ale přece pěj a huď;
jen hlas přitlum, panstvo spící, strážce s bičem neprobuď!

II.

Nuže, prolom hrázi retů,
bouře, jíž se prsa dmou,
myšlénky, jak blesky v letu
křižující duše tmou,
ohni studu, vichře zloby,
z líných snů a těžké mdloby
vyburcujte strunu mou!

Nezlíhly se moje zpěvy
v měkkém hnízdě vonných kštic,
nehřálo je srdce děvy,
na mém srdci sladce sníc,
kmitly hlavou utýranou,
když pod zpupné pěsti ranou
v krvi zarděla se líc.

Ano, z krve, slz a žluči
zrodily se v dobách zlých,
když jsem patřil, kterak mučí

násilník dav bratrů mých,
když jsem marně skřípal zuby,
vida, kterak biřic hrubý
z našich muk si tropí smích.

Vím, že nebude tu vděku,
vím, že řekne mnohý z vás:
V týraného drsném skřeku
není umění a krás,
nade rmutnou doby vřavu
povznášet má pěvec hlavu
v slunných výsot čistý jas.

Snad to pravda. Ale volně
kterak vzlétat v oblohu,
na prsou když cítíš bolně
těžkou noční mátohu?
Nemohu cit jiný pěti,
než mi bouří v ňader změtí —
nemohu a nemohu!

III.

Otrokem jsem zplozen,
otrokyní zrozen,
kolébavkou býval
děcku pouta chřest,
po můj život celý
okov zrezavělý
z jitra k noci znával
pustinou mých cest

Sotva junou sílu
ucítil jsem v týlu,
už mi šíje spjata
ocelovým jhem,
učil jsem se shýbat
nízko vaz a líbat
důtky svého kata,
čelem bíti zem.

Rosť jsem, otrok chabý.
mezi bratry raby,
za šperk okov zvonil
sestrám u boků,
a kam zřel jsem kolem
s hanbou, hněvem, bolem,
do prachu leb klonil
národ otroků.

Zlé jsem zvykal sudbě.
drsné pouta hudbě,
plašící z mé chaty
všechen žití vděk;
i když v bouřném citu
sáh' jsem po varitu,
v moji píseň klatý
zazněl pouta skřek.

A přec oko časem
plachým svitlo jasem,
napínal jsem ucho
za les, za vody;
mnil jsem, že tam kdesi
jásá pod nebesy,
letí v naše hlucho
píseň svobody.

Ale jak se vznesla,
hlava zase klesla,
znova v hanbě, hoři
rok šel za rokem —
V šíji dosud jarmo
a zrak čeká darmo
vykoupení zoři —
zemru otrokem!

Již se vaz můj chýlí,
na skráni vlas bílý,
naděje už v temnou
jeseň nekynou;
vím, že ruce spjaté
nestřesou jho klaté,
že má pouta se mnou
v hrobě spočinou.

IV.

Z moře večera dech vane,
ochlazuje žhoucí vzduch,
vršky palem rozhoupané
oživuje divný ruch:
smaragdové listů řasy
šepotají tichou zvěst —

Sbor otroků:

Večerních to stínů hlasy,
duchů tajný zpěv to jest.

Rozumím já listů šumu,
ztlumočím vám duchů vzkaz,
podvečerní palem dumu,
pohroužených v zašlý čas,
kdy háj tento ve svém stínu
viděl volný národ kvést —

Sbor otroků:

Ach, to v šerém věků klínu,
ach, to dávno, dávno jest.

Volnými jsme lidmi byli,
patřila nám tato zem,
pro sebe jsme ryli, sili,
lán svůj střehli proti všem,
vítězné jsme vedli války
za svůj krb a za svou čest —

Sbor otroků:

Jako z nedozírné dálky
matně ševelí ta zvěst.

Svoji vůli, svoje statky
měli jsme i svoji čest,
nežli našich myslí zmatky,
naše viny stihl trest,
nežli ve prach slávu naši
strhla cizí pěst a lest — —

Sbor otroků:

Palem zkazku nyní plaší
biče svist a pouta chřest.

V.

Jsme otroci. Jsme cizí zvůle loutky,
v nás bez trestu smí bušit každá pěst,
co máme, hříčkou ledačí je choutky
a v pospas každému je naše čest.
Jsme zástup skotu v jařmu bičem štvaný
pro cizí prospěch z jitra do noci —

Sbor otroků:

Jsme bez vůle, bez práva, bez ochrany,
jsme otroci!

Pán dí: Jen plahočte se v potu, znoji,
žeň hojnou klopotně mi noste z lích,
bych mohl zkojit každou choutku svoji
a štědře plnit ruce milců svých,
bych mohl pořídit vám pouta tužší
a nové důtky na vás, otroci!

Sbor otroků:

Smích věčné potupy nám řeže duší,
jsme otroci!

Nic není našeho, vším jiný vládne,
náš pro něho pot rosí předků lán,
krom jeho pro nás není vůle žádné,
nám právem, zákonem jen co chce pán.
Leč pravdou proti nám a křivda řádem
a pro nás nebe samo bez moci —

Sbor otroků:

Jsme lájí bez práva, jsme bídným stádem —
jsme otroci.

VI.

Dost rabů zříme na blízku i v dáli,
jichž stejně jako náš jhem skloněn týl,
jež stejně potupný znak v čele pálí,
jimž stejně bič a pouto za podíl.
Ó jest jich kolem jako písku v moři,
kdož násilníkům bídně otročí,
kdož s námi ždají vykoupení zoři
z té noci, v níž se věky plahočí — —

Leč nejtrpčí my pijem' kvas,
všech nesem' větší muku:
nám jařmo dvojí hněte vaz
a dvojí pouto ruku.

Tam stejná pleť i kleslé ve jhu šíje
i ruky, v nížto bič; tam stejný zvuk
z úst pochopů i zjařmených se lije
a pán i rab jsou téhož děda vnuk.

I zkazky znají, při nichž mocněj' bije
jich obou srdce v náhlém souznění,
a když sok cizí v čest jich rodu plije,
tu obou krev se stejně rozpění — —

Však jiná pleť v prach šlape nás,
nám laje v cizím zvuku —
nám jařmo dvojí hněte vaz
a dvojí pouto ruku.

V pleť barvy jiné šleh se pádněj' vrývá
a více bolí, cizí rukou dán;
jen bázlivě nám slovo ze rtů splývá,
neb zvuk ten cizí nenávidí pán.
Vše odporno mu, co nám všeho dražší,
zač on se nítí, protivno je nám,
on z nás by vyrvat chtěl hlas krve naší
a předků znak a zvěst a jazyk sám —

Všech nejtrpčí my pijem' kvas,
všech nesem' horší muku:
nám cizí jařmo hněte vaz
a cizí pouto ruku.

VII.

Pán své důtky pozdvihuje,
mává jimi nad hlavou
a hvizd jejich doprovází
řečí zpupně rouhavou:
„Hle, jak pestří se tu pěkně,
v ladné uzly spleteny,
jako chumáč hadů lesklých
různobarvé řemeny!

Slyšte, v libé harmonii
jak tu syčí každý had!
Hle, jak svíjí se a kroutí,
vašich plecí chtiv a zad!
A by zub jich jedovatý
méně krutým zdál se vám,
každé z peřestých těch zmijí
blahozvučné jméno dám.

Hle! ten řemen sluje Vírou,
jež vám káže: Zbožně nes
jho svých pánů, za trud žití
v ráji najdeš věčný ples.

Ten zas řemen zovu Právem,
z vašich vlastních zad je drán,
vaší krví na něm psáno,
že jste raby a já pán.

Zde ten uzel Zvyk je dávný,
onde Mrav, tam Osvěta,
ba, i Svobody se fraška
s Pořádkem zde proplétá.
Lidskostí ten řemen sluje,
onen Pravdou, Ctností ten —
Co tu svistí v mojich důtkách
na vybranou krásných jmen!

Otce, pradědy již vaše
mrskaly ty řemeny,
ctihodný jsou odkaz věků,
staletími svěceny;
chcete-li však, vyfintím je
hrstkou z brusu nových cet —
jen když pěst má jimi vládnout,
cítit je váš bude hřbet!“

VIII.

Rabkyně, jež nad robátkem
stinnou chýlíš sněť,
v lianovém lůžku vratkém
noupajíc své lásky květ:
odlož kvetoucí tu snítku —
naučím tě raba dítku
kolébavku pět.

„Zavři milá očka svoje,
malý otroku!
Již se třpytí hvězdné roje
v temnomodrém vysoku;
tvoje máť, den celý štvaná,
oddechnout smí, utýraná,
tobě po boku.

Co tě vinu do náručí,
ve tvůj dětský sluch
otrocká již hudba zvučí:
pout mých drsnohlasý ruch.

Nevíš ach! co v sobě chová,
že i tobě již se ková
železný ten kruh.

Zrodila jsem tebe s bolem
a přec nejsi můj,
jako sup již krouží kolem
nedočkavě katan tvůj;
sotva rozum tvůj se vzbudí,
do dětské již zatkne hrudi
dravý pazour svůj.

Přikážou ti v prachu ctíti
strůjce našich běd,
dětský duch již bude píti
rabské povrhlosti jed,
abys pána stroj byl pouhý,
každé volné dumy, touhy
zdusí v tobě sled.

Až pak vzrosteš v jaré síle,
modla snivých děv,
odvlekou tě s jařmem v týle
pod pánovu korouhev,
poženou tě v pusté vřavě
prolít k jeho cti a slávě
mladou, vřelou krev.

Potem svým proň půdu rosit
budeš do hrobu
neb — hůř ještě! — mrzkou nosit
drábův jeho ozdobu,
budeš vlastní bratry týrat,
pomůžeš mu vaz jim svírat
v tužší porobu.

Temné křídlo noční můry
ochvívá tvou líc,
nad palmami s modré hůry
svítí hvězd už na tisíc;
zavři očka, moje kvítí —
k potupnému raba žití
neprobuď se víc!“

IX.

Pánu našemu zlý sousedslovem zhyzdil čest,
a pán hněvem zjitřen chystá na zbujníka trest;
ze svých rabů vybral juny statných, jarých těl,
zavěsil jim na bok meče, na plec touly střel.

Oblekl je v rudé cáry, péra vlají s hlav —
za něho tak stoupá k boji zotročilý dav.
Táhnou němi, s čelem chmurným — jejich stud a stesk
topí saki z tykve duté, tlumí bubnů třesk.

Krvavý na žerdi prapor před nimi je vzpjat,
zkrvácený topor v zadu třímá divý kat;
kdo by vypjal vzdorně hlavu, váhal jíti v před,
pod sekyrou jeho děsnou zachropotí hned.

Již se střetli. Ston a skřeky — krve potoky —
v slepém vzteku otrokové vraždí otroky,
navzájem se sápou lítě jako dravá zvěř,
a již hlavy sokům sťaté nesou za kadeř.

Vítězně s tou vracejí se žatvou krvavou,
pánu svému k nohám kladou hlavu za hlavou,
volajíce: „Sláva tobě!“ z jitra do noci,
a on praví pohrdlivě: „Dobře, otroci.“

Zbraň jim béře zkrvácenou, v pluh je spřahá zas,
důtkám hlídačů zas dává hřbet jich na pospas,
z nich se mnohý ještě chlubí: „Já tam také byl,
v hrdinném za pána boji svoji krev jsem lil.“

Já však svírám pěsti hněvem, stud mi žehá líc.
„Dál jen padej, biči!“ volám. „Řež tu láji víc,
které bez bázně smí trapič v ruce dáti zbraň,
která za sebe mřít nezná, k jatkám kráčí zaň!“

X.

Otrokyně žhavooká,
hladkolící, pružnoboká,
nohou lehkou jako péro
přede mnou chvěj v poskoku,
zatancuj, má bajadéro,
nechť si místo zlata, sloni
kolem kotníků ti zvoní
železný šperk otroků!

Za let mladých temná kštice,
krásných očí blýskavice
častokrát mou bytost celou
strhly ve svůj čarokruh,
tiskna děvu v náruč vřelou,
zapomněl jsem rabskou sudbu,
vnímal jako plesnou hudbu
i sám pouta třeskný ruch.

Přede mnou zde víříš, lepá,
pružný krok tvůj půdu tepá,
vlají svůdně černé vlasy,
a zas cítím kouzla moc,
ze spod unylé tvé řasy
temných očí hloubka bezdná
jako nebes propast hvězdná
loudí v zapomnění noc.

Do té vábné do propasti
pohřbít hněvy své a strasti,
z rubínové rtů tvých číše
píti opojivý med,
ze sladkého jedu skrýše,
jímž duch rázem zapomíná
spáru, jenž se v ňadra vtíná,
rabství potupy a běd.

Však jsi také v podnož dána
téhož sveřepého pána,
jeho zvůle pouhá hříčka,
v jeho rukou lehký míč;
pouhým kynem svého víčka
za kus chleba tvému hladu,
za cár pestrý tvoji vnadu
může urvat jeho chtíč.

Velikou pán milost činí,
když svou zhrdá otrokyní,
když smí otrok z číše píti
těch, jež pánu patří, vnad,
v bouři smyslů zapomníti
hrotu, jenž se v duši ryje,
mrhat poslední vzdor šíje,
jeho rabů množit řad.

Nuže, spěj v mou náruč vzpjatou,
skloň se — Ne, ne! Deptni patou
pohrdlivě druha žalů,
jenž k tvé hanbě zírá něm,
jenž jsa mužem, tvrdých svalů,
zhoubci slouží otupěle,
než by, mužně smrti čele,
leb mu rozbil okovem!

XI.

Vizte, na mozol mé dlaně
náhodou si motýl sedá,
křídla skvoucí kloní, zvedá,
a já hledím zadumaně
na tu břitkou protivu:
na pleť drsnou, svrasklou, temnou,
plnou jizev práce krušné,
a ty lehké tvary vzdušné,
barev skvostných září jemnou
oko zvoucí k obdivu.

Nenadálý vzácný hoste,
ustrojený v zář a duhu,
milče kvetoucího luhu,
bytí tvé, o živý skvoste,
jeden za rozkoší let:
tančíš jenom po své zvůli
v modru volném, v teplém jase,
v lásky hrách a věčném kvase,
k němuž v nektar svůj ti z důli
kyne sterý zářný květ.

Zatím v poutech ruka moje
z jitra k noci každé chvíle
lopotí se v krušném díle,
věčně splývá ručej znoje
s čela, jež se kloní v prach;
jako v pluhu skot se vleku
pod ranami kruté pěsti,
neznám požitku ni štěstí,
neznám životního vděku,
znám jen péči, žal a strach.

A přec nezávidím tobě,
motýle, tvůj život hravý,
požitku rej kolotavý,
ve zlata i nachu zdobě
stálý tanec lučinou:
Nechtěl bych jen sníti línč,
za rozkoší jen se honit,
osud náš: pot v půdu ronit,
po zdárných jen činech v klíně
ruce sladko spočinou.

Rád bych volnou, čestnou praci
ducha napínal i paže,
prácí, již hlas vlastní káže,
která pracovníku splácí
žitím hodným člověka;

prácí, která k dobru čelí,
z níž by vzaly plody zlaté
bytosti s mým srdcem spjaté,
lid můj, vlasť, sbor lidstva celý,
budoucnost i daleká.

Ale kletbou práce tato
ujařmená, ponížená,
znesvěcená, znevážená,
kterou rámě, poutem spjato,
koná v důtek svistění,
která pro jiného vije
rozkošnictví mrzké kvítí,
jíž on za mzdu v čelo ryje
korunu z všech trnů žití
a své moci znamení.

XII.

Ze všech kleteb otročiny,
jíž nás stihl bůh,
nejtrapnější, nejhroznější
otrocký je duch.
Hleďme kolem na své řady,
co tu klamu, lsti a zrady,
co tu nízkosti se plazí,
co tu zášti srdce mrazí,
co tu zmijí
před cizím se podle svíjí,
svým pak vztekle syčí v sluch!

Hle! tu rab, jejž za hlídače
otrokář dal nám —
kterak zapírá nás rázem
prodejný ten chám!
Cit svůj, rozum, duši třeba
prodává mu za kus chleba,

číhá na kyn jeho brvy,
by zdvih' na nás důtky prvý,
stokrát hůře
proti vlastním bratrům zuře
nežli nepřítel náš sám.

Jiným otroctví tak vniklo
do všech žil a šlach,
že se hrbí dobrovolně,
by je šlapal vrah,
že se derou chtivě k němu,
dotknout se jen šatů lemu,
svábit na schýlené hlavy
pohled jeho pohrdavý,
sypat květy
noze, jež ty kopá skety,
zlíbat jeho stopy prach.

Druzí zas boj mezi sebou
vedou divoký,
místo na zhoubce kyj berou
soci na soky,
raděj' v zisk a radost vrahu
bratr maří bratra snahu,
sami navzájem se bijem',
v útrobách svých vlastních ryjem',
srdce jásá,
i když cizí zloba drásá
padlé spoluotroky.

Což ach! stejný všech nás útisk
nikdy k pleci plec
nepřirazí, nezvítězí
nikdy svatá věc
v osobních těch vášní vřeni,
kde zášť, závist chléb nám denní.
což vzlet vyšší shody duhu
nerozklene v našem kruhu,
který vřavou
věčně otřásá se dravou
iako šelem lítých klec?!

XIII.

V bázni boží na rohoži
šedý rab si hoví syt,
za svůj hrnec stuchlé rýže
poníženě důtky líže,
jimiž tisíckrát byl zbit.

Za posměchu tretu z plechu
na hruď zavěsil mu pán,
a náš dědouš v dětské pýše
nad námi pne hlavu výše,
že je rabům za vzor dán.

„Dvé jen v žití hvězd mi svítí:
pána mého čest a zisk;
za to vizte! na otroka
z přejasného Jeho oka
paprsk přízně vzácné trysk'.

Jak se tělo blahem chvělo,
slzou štěstí vlhnul zrak,
když mi na šíj rabstvím křivou
vlastní rukou milostivou
zavěsil Své přízně znak!

Díky vroucí, přehoroucí
hrudí slastně zavlály,
když jsem pochýlit směl k zemi
čelo v Jeho šatů lemy,
zulíbat Mu sandály.

Vůle boží za podnoží
určila nás Jeho pat;
pějme hymny k Jeho chvále
a kdo neplazí se stále
v prachu před Ním, budiž klat!

Kéž mé tělo kdysi stlelo
pod stopami Jeho drah,
pode prahem k Jeho kobě,
aby šlapal ještě v hrobě
raba Svého prach!“

XIV.

Vari, Zpěve mračnobrvý!
Již se tvá mi hnusí zvěst,
v nížto s prachem, slzou, krví
smíšen pouta chřest.

Co je mi vůkol po rmutné vřavě,
po všedním znoji, okovech mých —
podoba světlá blíží se smavě,
pouta skřek mění v hrdliček smích,
věnčí mne snění makovou řásní,
skutečna trudy směňuje básní,
vznáší mne v éther z otrockých lích.

Zde jsem volný v modru širém,
hluboko se tratí zem,
a hluk pustý s vášní vírem
nedoniká sem.

Vzdušná tu říše vidin a zdání,
nehmotných zjevů tajemný ruch,
žádný tu okov nepoutá vlání
větrných postav, nadzemských tuch,
v nesmírno dumy peruť se šíří,
v zoři krás věčných skví se a pýří —
tělo nechť v poutech, králem je duch!

Jenom kyne a již vítá
vábnější mne sad
nežli ten, kde z růží svítá
velmogulův hrad.

V rozkošné sítě jímá vše valem
báječných svlačců lehounký vzmach,
zaplétá v obří vějíře palem
kalichů skvostných azur a nach,
vzlétajíc k nebi vzduchem se blýští
stříbrná vláha, pádem se tříští
o stupňů mramor v duhový prach.

Z vonného pak stínů přítmí
roucho vlaje pavučí,
nožky zvoní v ladné rytmy
zlatou obručí,

v kadeří noci nad lunou skrání
kmitá se věncem světlušek plam,
na ňadrech v rouško průsvitné vlání
nejdražší hoří Golkondy kam,
krásněj' však ještě pod řasou stinnou
líbezná světla září a kynou
v úsměvu věčném k milostným hrám.

Zdvihám náruč s blahým vzlykem,
zdvihám ruce — ký to třesk?
Zařinklo mé pouto — Mžikem
prchá vděk i lesk.

Kolem též řinčí okovy druhů,
pod bičem stená rodná tu krev,
trhá mne dolů s oblačných luhů,
rozkoš se mění v bolest a hněv;
na místo písní krásy a něhy
bouří zas nitrem pod katů šlehy
nářku a pomsty divoký zpěv!

XV.

Kdys otroci dva z cesty daleké
jsme vraceli se širou lesní pouští,
kde shlukem větví kmeny stověké
a přivěšených úpon bujnou houští
den v soumrak měnily. Tyč vzepřenou
jsme na zedraných nesli ramenou,
na které se zbožím se houpal žok.
Co chvíli láním zrychloval náš krok
i ranami náš hlídač, s kopím v pěsti.
Tu náhle zapraskaly ratolesti
a žíhaná srst protáhlého těla
se mihla vzduchem ohromná jak střela —
— skřek zazněl jediný — žerď klesla s žokem
v prst rozrytou, již zbarvil krve slap:
to druh můj v předu, sražen šelmy skokem,
se svíjel pod pazoury děsných tlap.
Náš hlídač bezděky svou napřáh' zbraň —
tu dravec, pustiv mrtvý raba trup,
jak blesku mihnutím se uvrh' naň
a v houští unášel svůj nový lup.

Já, schvácen hrůzou, zdvihl oštěp maně,
jenž hlídači pad' z ochromené dlaně,
a dal se v běh. Chtě z lesa uniknouti,
než noci mrak se na krajinu shroutí,
dál, dál jsem bez rozmyslu kvapil v před
a zbloudil s cesty. Do výšky mě ved'
krok bezděčný, kde příze lian řídla.
Však z nenadání černá svoje křídla
noc krajem rozpjala — tu zjevil vhod
svit poslední mně skalní sluje vchod,
kam zemdlen na vlhkou jsem klesl drť,
jat brzy spánkem, těžkým jako smrť. — —

Když procitl jsem divně osvěžen,
svět krásný byl jak v první tvorstva den.
Až v dálku tam, kde velký slunce kruh
jak božstva plápolavý štít se hřížil
nad oceánu zamodralý pruh,
les nekonečný pode mnou se nížil
po sklonu horstva nenáhlém a širém,
bez lidské stopy, slavným objat mírem.
Kam hleděl jsem, jen zeleň pralesa,
tak svěží, divukrásná, světlem sytá,
tu byla v jedno valné moře slita
vln smaragdových, z něhož v nebesa
jen orel stoupal modrojasnou šíří
nad nesčetnými palem nad vějíři.

A za mnou daleko, mhou zastřena,
svým sněhem věčným velhor temena
sem kmitala přes nižší vrcholy.
I zde již čistší, svěžejší byl vzduch,
a pralesa se mírnil bujný ruch,
leč za to smavé příční údoly
se kryly v rozeklané horstva skráni
uprostřed skalních kuželů a bání.
Tam horských bystřin křišťál tekutý
se tříštil vodopádem v sníh a duhu,
a vplétal semo tamo třpytnou stuhu
v trav kyprý samet, nikdy netknutý
snad krokem člověka. Těch květů vděky
as nikdy nessál lidský zrak a čich,
a v kouzlu rajském, nerušeném věky,
sen země dětský zdál se dřímat v nich.
Z vln pažitu se pjaly ostrovy
rozkošně skupeného stromoví,
jež protkávaly svlačce kvetoucí,
a věnce révy kol se pletoucí,
jíž nikdo nepěstil. A haluzemi
ve směsi lupenů se modral hrozen
neb ruměnil se plod, jenž padal k zemi
jen tíhou přezrálý neb větrem shozen.
To panenské byl obraz přírody,
jhem lidským netknuté, ráj svobody.

A náhle myšlénka mi bleskla skrání,
hruď zachvěla se v burném zaplesání:

Jsi svoboden! Prost navždy kletých pout!
Znik' všechen útisk potupný a bolný.
Skrýš bezpečná ten dálný horský kout,
zde můžeš hnízdit jako orel volný.
Tam daleko je život věčných běd
za stonu zjařmených a drábů skřeku,
jenž denně ronil v rány duše jed,
jed hanby žhoucí, bezmocného vzteku;
ten tam je spolurabů bídný sbor,
jich kleslost, podlost, věčný svár a spor;
vše rázem splynulo jak hrozný sen
tam v dálce mlhavé. — Jsem svoboden!

Ó přírodo, tvé v lokty zelené
chci pohřbít druhou polovinu žití,
své zapomenout rány scelené,
a v jedno s duší tvou své nitro slíti!
Ta jeskyně mi za skrýš bude vhod
a tráva ložem; stromů volný plod
a ručej skal mi hlad a žízeň zkojí;
ten oštěp bude proti šelmám zbrojí. — —

A žil jsem tam. Duch okříval jak divem
po změti sporů, běd a lopoty
v tom spočinutí klidném, volném, snivém
na klíně Přírody a Samoty.
Mně zdálo se, že teprv nyní zrak
jsem z prachu zved', kam jha jej chýlil tlak,

jak ponejprv bych rozhlížel se zemí,
svět viděl teprv s jeho vděky všemi
a překvapen se nemoh' vynadívat.
Ó v jakém tehdáž slastném obdivu
jsem vídal v moři slunka terč se skrývat
v par podvečerních vzdušném předivu,
jež prošleháno v posled jeho žehy
roj mráčků nebem tkalo nachový
a čaruplné zlaté ostrovy,
v mih každý divně měnící své břehy!

A když pak po blankytném sklepení
jak drahokamů drobných spousta valná
hvězd zasvítilo skvoucí hemžení,
tu vzlétal duch můj v ona světla dalná,
jak motýl oceánem zlatých květů,
tam v bezdnu těkal ode světa k světu,
a z nebeských těch sadů vynášel
dum velkolepých opojivý pel.
Já přemýšlel: Těch světů bezdný rej
v š e chová v sobě — všechny tvarů změny,
jež možno sníti, všechen bájný děj
i ducha divů řetěz neskončený —
vše, co si lidská fantasie spřádá,
i co jen tuší nejasně a hádá,
a nad to ještě zjevů nekonečno,
o nichžto nemá, nemůž' míti tuchu

duch člověka ... A přece vesmír v ruchu
svém oživeném, prostor, čas i věčno
jsou Čeho's pouhý závoj hvězdotkaný,
co za tím bytím veškerým se kryje,
co nemá hmotné, duchové ni strany,
co jinak, nežli chápem', jest a žije,
co nelze měřit žádnou ducha mírou,
a zdaleka ni tušit žádnou vírou,
co není hmotou ani hmoty duší,
ni duchem, který nad hmotou se chví,
ni prasilou ni bohem — Čemu sluší
jen jedno jméno: Věčné tajemství.
Nic o něm nevíme, jen duše cítí,
ví určitě, že musí Cosi býti
za světem tím, v němž vládne prostor, čas,
a za říší, jež myslí, cítí v nás,
sic jinak celý vesmír neskonalý,
by hluchý byl a nebohý a malý!

Ač do mé duše tedy hvězdný týn
jen taje vrhal neproniklý stín,
oč povznášel mě výše nežli zář,
v niž kněží otroků zde chlubně vijí
nám boha svého malou, lidskou tvář,
i víru jařmem kladouce nám v šiji,
tu víru, upravenou pánu v hod,
by ve tmách sloužil mu náš ztuplý rod.

Však nejen přeohromná světů říš
mou duši vznášela, i kvítků malých
azurná, rosou operlená číš:
co půvabů jsem poznal neskonalých
i v nejdrobnějších dítkách půdy kol,
jež dotud nedbale jsem krušil patou;
svůj různý vděk mi zjevil každý stvol,
list každý s třásní jemně pilovatou
a květů tvary, plné různých vnad,
i barev svěžích čarovábný lad.
I tvorů nejmenších mě vábil ruch:
um pavouka, když robil vzdušné sítě,
i vzhůru dolů přesný tanec much,
jak zavěšených na kmitavé nitě,
a jako říše trpasličí děj
pod travou mravenců jsem stíhal rej. —

Tak jednou v údolí jsem těsné vešel,
kam s rozličného svahů stromoví
tlum bujný rostlin popínavých věšel
tak hustě ozdobné své věnceví,
že pozvedat mi bylo v každém kroku
ty vzdušné clony, vánkem kolébané,
ze sličných květů různých barev tkané.
A za jednou se mému zjevil oku
zjev krásy kouzelné. Ve travin klínu
pod stromem spala děvice a kol
směs úpon květných skláněla se v dol

jak třásně zářivého baldachýnu,
jak padající květů bystřiny,
jak dštící safíry a rubíny.
A chvějícím se lehkým předivem
těch různobarvých zvonců paprsk ranní
sem vnikal v polosvitu měnivém,
že mihotavých světel, stínů hraní
po sličné podobě, to jemné tělo
v pel pohádkových vidin obláčelo.

Kde vzala se zde tato útlá kněžna
ve vzácném rouchu, lehkém jako dech,
v němž jevila se v líbých obrysech
jak pestrou vlnou údů krása něžná?
Leč zaprášen byl jeho řasný lem
a trhlina též sem tam zela v něm,
jíž prohlédala jemně pozahnědlá,
však tím jen půvabnější těla pleť.
Kol skrání nádherná houšť vlasů předla
vln černých volně splývající změť,
v nich zlato čelenky se lesklo drahé,
s níž v předu skvostná perla do čela
jak velká, třpytná slza visela.
Pod hlavu podložené rámě nahé
nad loktem obejímal zlatý had
a jeden pramen vlasů kolem ouška
na hrdlo útlé, panenské se krad'
a ještě níž, kde potrhaná rouška

prs mladý, svěží, oble vypjatý
jen místy halila. Šat řasnatý
kryl ve svých třásních jednu nohu zcela,
leč druhé lepotvárný, něžný vděk
až nad kotníky z nich se povysmek',
tam, kde se šňůra perel na něm skvěla.

Jak rozkošný ten obličej mne jímal
svým něžným, čistým, sladkým oválem,
tím pelem dívčích snů, jenž na něm dřímal,
i přisnědlosti lehkým zákalem,
jenž divně slušel pleti sametové.
I rozsmekli se rtové ústek malých,
jak pootvírá za jitra svůj kalich
květ nachový, a jakby blazí snové
je oblétali, usmívat se zdáli,
ač stopy slz jí v ranním lesku plály
pod černou řasou víček semknutých
v brv jemných stínu, krásně zklenutých.

V tom zabloudil k ní motýl v poletu
a důlek její brady zvoliv sídlem,
níž, výše pohyboval velkým křídlem
s ok dvojích duhou v modrém sametu.
Tu ze sna ruku k tomu místu vztáhla —
vzlét' motýl — na skráň jí však used'zase —
tu sebou hnula, prozřela teď znáhla
a v uleknutí rychle vzchopila se.

Já pravil však: Ó dívko, neměj bázně.
Ni vlasu tobě nezkřivím. Kdos', milá,
a jaké v poušť tu zavedly tě strázně?

Tu ona zkoumavě v mé líce vryla
svůj veliký, černý, sladký sajhy zrak,
mžik ještě váhala i řekla pak:
Nuž, hořký osud svůj ti vypovím.
Jsem otrokyně. Avšak horší bědu
než jarma tíž pod bičem drábovým
mně chystal mrzký oheň v pána hledu,
a jednou místo okovů mi dali
kol ramenou ty skvostné kruhy zlata,
ten šat, jenž nyní rozedrán mě halí,
a tímto z perel poutem noha spjata —
Však oběť zdobenou než mohli vést
v dům násilníka, zoufalost mé síly
jak divem vzpružila i všeptla lest,
že vhodnou k útěku jsem našla chvíli.
I prchala jsem nocí v hustý les
a dny již těkám pouští; doušek vody
mi skýtá pramen, pokrm lesní plody
a skrytou ložnici kdes úpon směs.
Ať příští den mi chystá cokoli —
skon v šelmy drápech lepší, jedem zmije,
neb krutou ranou divochova kyje,
než ozlacená hanba v nevoli.

Já děl: Nás osud stejný k sobě veď' —
i mně dal uniknouti z rabských běd.
Tam v dáli obou žďá jen zkáza jistá —
nuž, zůstaň zde! Zvol vedle mne svůj krov!
Má záštita ti klidné bydlo schystá,
chci s tebou dělit, co mi skytne lov,
a vnikne-li sem vrah, než tebe chopí,
dřív do těchto mých prsou ocel ztopí.

Tu vděčně s mým se střetl Zajmin zrak
a důvěřivě podala mi ruku;
v mé dlani něžných prstů jemný tlak
mnou celým zachvěl v mocném srdce tluku.
Já tehdáž kvetl v plné mužství síle
a ruce mladých rabek často již
se vášní třásly na mém jarém týle,
když hrubé rozkoše jsem píval číš,
muk rabských lokal krátké zapomnění;
leč světlý obraz jinošského snění,
jenž stále v dáli zářivě se míhal
a po němž náruč nadarmo jsem zdvihal,
teď teprv se mi zjevil v živém těle,
já poznal teprv lásky kouzlo celé.

Však střežil jsem se, toužebný ten cit
byť pohledem jen plachým projevit,

stud její dívčí zakalit jen dechem.
Jí přenechal jsem skalní úkryt svůj,
jej vystlav travou květnatou a mechem,
sám opodál si zvoliv jinou sluj.
V les odcházel jsem s oštěpem a domů
zvěř nosil ubitou i vzácný plod,
jenž kdes mě zlákal zlézti vrchol stromu;
pak její rukou schystán prostý hod.
Ty něžné prsty z různobarvých hlin
tvar pěkný rozmanitých nádob shnětly
a rohož do mé sluje z hebkých třtin
i z lýka brašnu loveckou mi spletly —
vděk domácnosti skrovné počal kvésti
v té pustině, i poznal jsem, jak mála
je třeba k lidí poklidnému štěstí,
že dosti skromných požitků by přála
zem každému, by zbujnost sobců líných
týt nežádala z těžké práce jiných.

Vše upomínky nectné poroby,
ty ramen, skrání zlaté ozdoby
a šňůry perel Zajma s údů sňala
a krašší blýskavého přepychu
šperk za jitra si v černé vlasy tkala
ze sličných, velkých svlačce kalichů,
jež plny rosných krůpějí a pelu,
tu modrem zářily, tu v sněžném bělu.

Pod tímto svěžím skvostem přírody
zrak vzhlédal plný čisté lahody
jak pod kvetoucí větví oko laně,
tu sladkou mlhou zastřen zadumaně,
však nejčastěji v čilém veselí
se jiskře, jakby hravě blyštěly
sluneční blesky v démantové hraně,
a smavé rozkoše ten slunný třpyt
pak hrál jí po čele i na rtech, lících,
v něž mihotavý důlek býval vryt, —
ba zdál se hrát i po hrdle a kšticích,
tak jakby spanilá ta postať celá
zář veselosti byla zosobnělá.

A zponenáhlu veselý ten jas
i mně se sdílel: v čela temné runy,
jež zůstavil tam rabství dlouhý čas,
svůj odlesk vysílal ten paprsk slunný,
s úst rozkošnějších nad květ granátový,
vždy uchystaných v žert a do zpěvu,
host na rty přísné přelétal mi nový —
to hravý, zlatý motýl úsměvu. —

Kdys před jeskyní seděli jsme spolu
a v půvab kraje pohled hřížili:
Pod námi v dálném, širošírém kolu
se sklony horstva zvolna nížily

ve zvláštním, divném podvečerním třpytu,
jímž zeleň stromoví se proměnila
v zář skvostnou smaragdu a malachitu —
ta bujná zeleň, která všechno kryla,
níž, níž se čeříc protáhlými svahy,
po stupních klesajíc jak říčné prahy,
tu v hustém nakupení mnohohlavém
jak vlny slévajíc své vrcholy,
tu zase nad ostatních korun davem
pnouc osamělé pyšné chocholy,
tu skaliska zas kolmým úpadem
jsouc přerušena, srázem holé stráně,
leč jako smaragdový diadem
houšť palem sličnou vinouc v jeho skráně,
s níž popínavých rostlin věncoví
v dol spouštělo svůj závěs květový — —
Tak v čarokrásném, hustém rounu palem
níž, níž se klonil úval za úvalem
až tam, kde moře lemoval je pás,
v němž, nyní purpurném, žár slunce has'.
A mráčků lehkých příze ohnivá
svá nad ním tkala vidma měnivá,
v něž pohled snivý, když se kolem tratí
tvář země v temnotách, rád matnou tuchu
o jiném, mimohmotném světě šatí,
o kraji divuplném blahých duchů.

Tu náhle cítil jsem, jak něžná dlaň
mně na týl pozadu se vznesla jemně,

jak vlasy měkké rozlily se naň
se skráně, jež se přitulila ke mně,
a když jsem stranou shlédl v Zajmy líc,
zrak láskou zářící mi hleděl vstříc
skrz hojné slzy rozkoše a touhy,
v nichž skvěl se černé řasy hedbáv dlouhý —
mým tělem prošleh' burné slasti plamen,
že chvějící se dívku bezděky
jsem schvátil v prudké objetí svých ramen,
a srdcí dvé se spjalo na věky. — —

Byl ráj to lásky, v němž jsem odtud žil;
den ke dni jako v slastí věnci čarném
květ ke květu vždy nový půvab vil —
ját nejen v tělu Zajmy lepotvárném
se kochal, než i v ducha kráse vnitřní,
tak čisté, smavé jako paprsk jitřní.

Však přece blahem tím se mihl časem
stín jeden rušivý; jen plaše prv'
a kradmo kmit' se někdy duše jasem,
však později' chmurně sedal v temno brv:
to vystupoval před můj vnitřní zrak
dav bídných, v dálce strádajících druhů,
strast na lících a v čele hanby znak;
já slyšel řinkot ocelových kruhů

a skřipot zubů, stony, bičů šleh —
zněl ve mně hlas: Zda smíš a můžeš v klidu
zde pít jen číši rozkoší a něh,
kdy strast a trud jsou losem tvého lidu?
Tak dumal jsem a tu pak štěstí moje
mne tísnilo jak proti bratrům hřích;
leč rozptýlil vždy opět stínů roje
mé Zajmy vděk a jasný v oku smích.

Kdys ráno se mnou ke zdroji se brala
a s vodou nazpět k jeskyni se dala.
Já na lov jít se chystal; ale chvíli
jsem postál opřen o kopí a zíral,
jak vracela se k sluji krokem víly,
džbán nesouc na hlavě, jejž podepíral
tlak útlé ruky, vzhůru vypjaté,
nad měkkým vlasem, jehož houštku temnou
spjal pružný svlačec v pouto květnaté;
zrak s rozkoší ssál harmonii jemnou
těch krásných linií, jež utkávaly
půvabný obrys štíhlé postavy
a chůzi vděkuplnou zahrávaly
ve vlnách roucha, svůdně míhavy;
a když se skryla, ještě mému sluchu
se hlásil písní sladkozvuký ret,
již často pěla — dosud zní mi v duchu
ten zpěv, jenž tehdy zazněl naposled:

Jak v jitřním poupěti
plá krůpěj rosy,
jak prsten v objetí
svou perlu nosí,
jak nebe hvězdy jas
a křišťál horská sluj,
tak chová v každý čas
mé srdce obraz tvůj.

Spíš v dol se pohoří,
v souš moře změní,
spíš slunce dohoří
a luny skvění,
spíš ve mně živoucí
bít srdce ustane,
než k tobě horoucí
v něm láska doplane.

Leč sotva umlknul ten sladký zpěv,
ruch podivný se ozval z hloubi lesa
jak praskot větví, supot, dravců řev,
blíž, blíže houští oživlou se nesa,
až posléz vyřítil se bědný zjev:
zjev sešlé staruchy, jíž v pustém vlání
sníh vlasů polétal kol vpadlých skrání,
kol těla vyzáblého cárů směs,
v něž oděv rozsápal jí trním les,

i svrasklou kůži sem tam zraniv hrotem,
že krev z ní pryštěla. Strach šílený
byl v jejím pohledu. Prach s krví, potem
jí obličej kryl k děcku schýlený,
jež na hruď přivíjela pevným stiskem —
tak mimo mne se kmitla divým tryskem.

Však poznal jsem ji: Jařmo téhož pána
před krátkem šíji svíralo nás obou —
Ó jistě trýzní k zoufalosti hnána
též prchá v pustinu před jeho zlobou!
Či lidokupec chtěl jí urvat děcko,
to vnouče útlé, blaho její všecko?
Hle! již tu z houští, s lesklou v ruce zbraní,
dvé jeho biřiců se vrhá za ní . . .

Já, ukryt za pněm obrovského stromu,
moh' zůstat svědkem tajným štvaní tomu,
a hon, jenž vynořil se z lesních stínů
jak přízrak náhle, byl by zmizel mžikem
zas v pustiny té hluché širém klínu,
jen chvilku zátiší mé vzbouřiv rykem —
leč při pohledu na staruchu štvanou,
s níž kdysi stejné jho mou šíji třelo
a na ty dráby, pod jichž důtek ranou
se často svíjelo i moje tělo,
krev horkým varem do mé hlavy tryskla
a rudá mlha zvlnila se v oku,

dlaň křečovitě dřevo kopí stiskla
a z úkrytu jsem vylét' v bystrém skoku —
Na chvilku ztrnuli před náhlým zjevem,
pak na mne drábové se vrhli s řevem.

Tu Zajma zamihla se mezi kmeny —
zřím dosud, zvířeným jak letí prachem,
jak vlají černé vlasy rozvichřeny
kol tváře sličné, bledé o mne strachem,
jak ramena mi vzpíná ku pomoci
a blesk jí šlehá z krásné zraků noci:
to nebyla již sladká holubice,
než za svou mláď v boj chvátající lvice.

Se země v běhu suchou větev zdvihla —
však slabou ranou jen páž dívčí stihla
leb drába jednoho. Ten kopí své
jí v prsa vrazil. Jako stéblo květné,
když útlou lodyhu srp žnoucí přetne,
k mým nohám kleslo tělo mladistvé —
Tu zapomněl jsem boje, všeho kolem,
k ní klesl jsem, jí hlavu mroucí zved'
a lásky pozdrav se zoufalým bolem
jsem v oku hasnoucím čet' naposled . . .

Jak bezduch pak jsem snášel bez obrany
vztek pochopů, již spoutali mě v ráz,
jich pěstí údery a běsné hany,
když zpět mne vlekli. bratři, mezi vás,

zpět ve jho potupné. Já jedva cítil
trest ukrutný, jímž pokáral mě pán —
byltť krutší bolestí duch rozerván!
A dlouho palčivý ten bol se nítil
v mém nitru chorém, až pak zpustla duše
a v osud bědný poddala se hluše.
Zas jařmu zvykla udolaná šij,
den za dnem v tupém odevzdání míjel
a douškem hrubých požitků jsem zpíjel
tu časem v ňadrech budící se zmij'.
Však přec i chvíle povzletů jsem míval
a zanícení. Tu jak paprsk luny
zjev zářivý vždy do mé noci splýval
a v toužný zpěv mé rozševelil struny,
Stár nyní jsem, vlas jiním prokvétá;
leč dosud jako tkán ze vzdušných třpytů
mé Zajmy obraz ke mně přiletá
a srdce hrouží v moře sladkých citů,
chřest perel slyším na kotníku jemném
a slyším její zpěv; zřím něžnou líc,
smích sladký zablýskne jí v oku temném
a ruce loudivě mi vzpíná vstříc,
jak zvala by mne k rajské lásky hodu
tam k sobě, za hrob, věčnou na svobodu.

XVI.

Jest leckde volnost pouhý hlahol slova
a svoboda jen hluchý, prázdný zvuk,
leč u nás procituje denně znova
to heslo bouřlivý všech srdcí tluk;
kam zrak se upne, plamenem je psáno
a koldokola věčným zvonem zní,
je prvním naším vzdechem každé ráno
a večer modlitbou je poslední.

Když v dálku bez mezí nás vábí moře
a volný vítr vlas nám rozvlaje,
když na obzoru kmitne hříva oře,
jenž uzdy nezná, stepí těkaje,
když hrdý orel před námi se vznese
a křídlem zahrá v modré výsosti, —
tu ruka vzpjatá poutem pozatřese
a rtové zachvějí se: Volnosti!

Ó volnosti, jak divukrásná báje
k nám luzně šumíš z časů daleka.

jak matný ohlas ztraceného ráje,
jenž dřímá ztajen v srdci člověka;
a duch náš s poutem srostlý jedva věří,
že víc ta zvěst než snivé zkazky plod,
že bylo pravdou, co se v dálce šeří,
že býval kdysi svoboden náš rod.

Tys klonila se děcku do pohádky
jak zářná víla s hvězdnou čelenkou,
když děd mu čítal starých kronik řádky;
tys byla pravou juna milenkou,
tvůj slunný zrak se před ním stále míhal,
tys byla dumou vzletných jeho chvil,
on ve snách pro tebe meč lesklý zdvíhal
a ve snách pro tebe krev horkou lil.

Tys v noci rabství byla hvězdou muži,
ač dalekou, ač nedostižnou žel!
Dum jeho tajnou, věčnou's byla druží,
všech jeho tužeb cíl jen v tobě tkvěl.
Jak země zaslíbená z dáli kyneš
i sivé líbi, když nad okovem sní,
a mihotavým leskem ještě splyneš
na mroucích očí zásvit poslední.

Ó volnosti, ať v doby rtech tvé jméno
zvuk plný ztratilo, kdys jasný tak,
ať sobci zištnými je znesvěceno,
již na svá tržiště tvůj věsí znak,

nechť na svůj prapor vetkali tě lživě
i mnozí škůdci pravé svobody
a ti, kdož sami znikli jha, zas divě
tvým jménem rdousí jiné národy:

My chováme tě v srdcích ryzí stále,
nás učí znáti plnou cenu tvou
déšť políčků, na líci kleslé pále,
ty dravé ruce, jež nám všechno rvou.
Co denně šlehů surových nás švihne,
co denně trnů skráně probodá,
za každým duší obraz tvůj se mihne
a z hloubi tryskne povzdech: Svoboda!

O volnosti, my denně z tvého rubu
tvůj poznáváme plný skvoucí věk,
v tom stonu hluchém, ve skřipotu zubů,
jímž udidlo své hryžem' celý věk;
kdy po šíji nám šlape cizí pata
a každý chám nás tupit, mučit smí —
rty mlčí sevřené pod bičem kata,
leč v srdci bouře touhy: Volnost! hřmí.

XVII.

Když nad zemí se shluknou mraky tmavé
jak v rozlíceném šiku satané,
jich zahřmí štíty, vzplanou meče žhavé,
tu vzhůru týčím ruce spoutané:

Vstaň, bouře, v celé hrůze své a moci,
všech živlů probuď nekonečný vztek,
ať zem se chvěje v troskách, ohni, noci,
v luh rozlije se moře, vodstvo řek!

Co pána našeho, vše zpustoš valem,
prst odnes vlnami, v poušť luhy změň,
sklať s větví květy a plod každý s palem,
zlom, vyrvi z kořenů jich sličný peň!

Báň zlatou rozbij s vížek zdobným tlumem,
dům pánův nádherný svým ohněm ztrav
a stropů mramorových dštícím rumem
zdrť tyrana i drábů jeho dav!

Kéž nepřítel se s živlů vztekem spojí,
kol zuří pochodní a ocelem!
Ať kdokoli — zdar budiž jeho zbroji:
Kdo pána vrah, tent naším přítelem.

XVIII.

I boha našeho nám určil pán
a věřiti nám káže,
že bohem tím bič v jeho ruku dán,
nám v pouta spjato páže —
Ó kořte se, ó klaňte se
před Pánem hvězdné báně,
ó kořte se, ó klaňte se
před pánem v zemském láně;
jen pokora i poslušnost
otvírá nebes bránu
a nejkrásnější duše skvost
je zbožná úcta k pánu.

Tak nejsvětější člověčenstva cit
je v službách otrokáře,
v líc samu božství věčného je vryt
rys jeho zpupné tváře,

a lichých kněží chórovod
se shrbenými zády
mu hymny pěje o závod,
je sloupem jeho vlády,
na každou hlavu volá zmar,
jež volněji se vztyčí
a modlí se za jeho zdar
a žehná jeho biči.

Ret velebného kdysi proroka
všech lidí rovnost kázal
a rozrážeje řetěz otroka
vše lásky poutem vázal;
leč jeho žáků lstivý sbor
v rub jeho zákon zvrátil,
nám bědným chválí svatý vzor,
sám podíl moci schvátil,
ve stínu přízně pánovy
se těší mrzkým plenem
a za to světí okovy
jak v posměch mistra jmenem.

Ó bože náš, náš pravý bože, slyš!
Ty bože chudých rabů,
jenž do zlata svůj oltář nestrojíš,
své kněží do hedvábu,

jenž trůníš v krásе přírody
a v prostých srdcí tluku:
ty velký bože svobody,
svou zdvihni mocnou ruku,
z pout odvěkých nás vyprosti,
vztyč z prachu naše hlavy
a světu v chrámech volnosti
svůj zvěstuj zákon pravý!

XIX.

Utichni teď, struno lkavá,
ticho, bratři — ztajte dech!
V ruku schyl se dumná hlava,
zbystřete svůj vnitřní slech.
Slyšíte-li? Slyšíte-li?
Z blízka, dáli temný zvuk,
jak by poutem zařinčely
milióny rabských ruk.

Celý svět širý
v nejzazší kout
temnou zní hudbou
železných pout.

Nespočísti, nedozříti,
co nás rabů chová svět,
myriády druhů cítí
stejnou bídu, stejný hnět —

berou nám i slova těchu,
trpět musí otrok něm:
Ticho dole! Ani vzdechu!
Kdo jen špetne — roubík sem!

Ale jen rukou
potřebí hnout,
ozve se v tichu
řinčení pout.

Zvuk ten mluví zvláštní řečí,
jíž moc žádná neztlumí,
jíž rab rabu tajně svědčí,
jíž pán bledna rozumí;
řeč ta nejednou mu plaší
s hedvábného lože sen,
děsnou vidinou ho straší,
že již blízek pomsty den.

Tekel ufarsin
v hodovny kout
píše mu ruka
v řinčení pout.

Darmo šepce: „Liché zvěsti!
Bez meče je rabská dlaň,

proti bouři holých pěstí
ochrání mne strážců zbraň“ — —
Až hněv miliónů vzplane,
stráž tvá hrůzou oněmí,
okov ruky upoutané
v děsnou zbraň se promění.

Na lebky katů
v strašlivý soud
stotisíc třeskne
železných pout.

XX.

Zas naděje mi v prsou klíčí, —
lesk hvězdný hustou chmurou kmit';
zas pevněji se hlava tyčí —
v noc padl svěží jitra svit:
To slibné jitřní vzplání,
té hvězdy těšný jas
jsem zočil z nenadání
ve stínu junych řas.

Když nad skrání mu kadeřavou
pěst zafal strážce surový,
hoch nezbleď se skloněnou hlavou
a nespjal ruce s okovy,
leč hrdě vznesl skráni
a vzdorně oči zveď
a v těch jsem z nenadání
svit nové doby vzhléď.

To nebyl rabský pohled chabý,
jenž zbaběle se chýlí v prach,
kdy stačí dutek zámih slabý,
v ráz ubít krátký činu vzmach.
Ve stínu mladé brvy
ten zrak se divě lesk',
jak blízké bouře prvý
by z něho sršel blesk.

Mně vzešla útěcha z té záře,
že předků stín v nás přece zbyl,
že nevyssál hnět otrokáře
krev jejich všecku z našich žil,
že jiskry, jež jsme střehli,
vždy v duchu zjařmeném,
se v srdci synů zžehly
tím jarým plamenem.

Nechť palčivá i výtka srší
z těch zraků mladých v naši hruď,
nechť na čas jejich zápal zvrší
jen bídu naši — vítán buď!
Buď zdráv, ty jarní blesku,
jenž svítáš z junych řas
a věstíš v noci stesku
nám brzké spásy jas!

XXI.

Ó jinochu, tys nadchl hrstku druhů,
by vzepřela se hrdě strážcům svým,
dlaň povysmekla z železného kruhu
a trapičovi zahrozila jím;
leč pán tu zařval: „Kate, měj se k dílu,
by ohromil vše rabstvo bledý strach!“
Moc jeho snadno zlomila tvou sílu
a pod mečem tvá hlava klesla v prach.

Teď na tvém pustém hrobě pod čekanem
rab šedý káže moudrou rozvahu:
„Hle, smrtí potupnou ve květu ranném
zde za šílenou pykal odvahu,
tam jeho druhů zástup hustou mříží
rve darmo, v temných slujích vadne chor,
a všem nám jařma zdvojeného tíži
vrh' na šije ten pošetilý vzdor.“

Já volám však: Ó mučenníku juný,
jak hvězda jitřní v naše temno zař!
Ty mladá otrokyně, v lesku luny
hrob jeho kvítím nejsličnějším dař;
však slzami je nepokrápěj bolu,
že ztratila jsi těchu jedinou —
plač hrdostí, ty šťastná v děvic kolu,
že milována byla's hrdinou!

On žití okov střás, host jiných luhů,
kde slunce věčné volnosti se skví,
smrt jeho vítězstvím. A sudba druhů
zda horší jest než naše otroctví?
My v širším jenom žijem' ve žaláři,
a lepší podzemní jich temný kout:
My pouta nesem' v plné slunce záři
a k tomu ještě hanbu, těžší pout.

XXII.

Vidím snahy roztříštěné,
slyším hesel pustou směs,
duchů proud se různo, žene,
smetá dnes, co včera vznes',
každý hlásá nové zvěsti,
každý jiné dráhy klestí,
každým jitrem nový vůdce
vstává s rušnou družinou —
kéž by raděj' všechny ruce
v houšť se shlukly družně spjatou
za velikou, za všem svatou,
za myšlénku jedinou!

Slyším rozlícenou vádu
o svobody podstatě,
o budoucím lidstva řádu
po křivd mrzkých rozvratě,

zatím co nás všechny kruší
dále jho den ke dni tužší,
na vše naše práva plyne
a v nás deptá lidskou čest —
Mlčte, všechny snahy jiné,
před tou jednou, nejdávnější,
nejnutnější, nejhlavnější:
nejprv z jařma šíji vznést!

Když se probral z omráčení
ujařmený vrahem děd,
v prvním hlavy povztyčení
k této hvězdě upjal hled,
k ní se našich otců zraky
stále pjaly skrze mraky,
z dětství všecko naše snění
prozařoval její svit —
má-liž jiných světel chvění,
bludiček rej kolotavý
jediný ten maják pravý
naší spásy zaclonit?

Nejprv proti škůdců tlaku
všech se svorně vzepni šij,
v jednom hustém, burném mraku
všech nás hněv a vzdor se slij,

v jeden příboj srazme plece,
zlomit pruty rabské klece,
a když v odpoutané síle
v náruč stisknem Svobodu,
potom pravá bude chvíle,
přemýšlet a řešit, sníti,
kterak dál ku světlu jíti
v řadě volných národů.

XXIII.

Stojím v šeru na skalině, o niž v pěnu, déšť a kouř
duníc, ječíc rozbíjí se nesmírného vodstva bouř.
Jako pták, jenž marně hledá k odpočinku výspy tes,
pohled můj se teskně hrouží v mlhy, vln a mraků
směs,
která přede mnou se temně v nedohlednou dálku stře
a sta mrštěmi a víry jak var čarodějnic vře.

Stojím tu a hledím nazpět: V otroctví tam úpí zem.
Hledím k předu: Vše tam hrozí živlů běsným zá-
pasem,
orkán divoký se blíží — již mi vzlétá vichrem vlas,
i pout mojich řinkot věčný přehlušuje bouře hlas.
Leč já spoutané ty ruce zdvihám příští spoustě vstříc,
polibkům jak děvy drahé šlehům větru vzdávám líc:
Vítej, bouře! Vykoupení slibuje tvůj strašný zjev,
ve tvém rachotu a řevu svobody mne zdraví zpěv!

A teď náhle moje zraky jiskřivou se plní mhou,
cítím, jak mi náhlým ohněm tepající skráně žhou,
kterak z nitra na rty chvějné blouznivý se dere šum
a jak duši do budoucna nesou křídla věštích dum.
Mžiká cosi, kmitá, svítá za tou spoustou chmur a pěn,
jakby jimi prozařoval těžce rodící se den,
v červánky se hrůzně krásné šatí burný moře hněv,
jakby místo vody šíro kypěla tam krev, jen krev.
Nestvůrných vln hřbety táhlé, rozšlehané vláhy prach,
smršťě divoké a strže — všechno děsný krve nach
a sluch plní třesk a hlomoz, jakby v boji bez mezí
srážely se lítých vojů oštěpy a pavezy — —
Však již mlknou bubny bouře, zvolna ztišuje se var
a štít slunce zlatoskvoucí z růžových se klube par.
Vítězný den chmury, mlhy ve vlající cáry rve,
jako v tříseň poletavou zdrané bitvou korouhve,
prchá tmy voj rozprášený, ztichl bouře divý ruch —
modré nebe, modré moře, mezi nimi zlatý vzduch . . .

Však co vidím? Břeh tam nový — smavé slunce příštích let
ozařuje jiný, svěží, bouří obrozený svět.
Palem rozkošná tam zeleň, v níž se blýská zlatý plod,
obhlíží své libé vděky v modré hloubi klidných vod
a kraj úrodou se směje, květ a klas a hrozen rév,
k pilné práci, vděčné sobě, veselý se druží zpěv,
ruce všechny bez okovů, jasna pracovníků tvář,
nikde dozorce tu s bičem, otylý ni otrokář,

nikde neblýská tu kopí sveřepého vojína,
pokrytecky nebělá se řásné roucho bramína,
nikde nepsána tu v čelo různou hlinkou črta kast,
rovných, volných spolubratří svobodná tu, šťastná vlast.

Svorně mísí se v těch davech různá pleť a různá řeč,
nechoulí se žebrák v hadrech, neplá skvostem zahaleč,
ty tam bídné chaty, všude prostý sic, však ladný dům
a kde palác lepotvárný hrdě strmí k nebesům,
není sídlem sobců zpupných, otvírá své brány všem,
o svých osudech sám volně rokuje tam lidu sněm,
záře vědění ztad šíří blahodárný vůkol svit,
uměním se duch tam kochá, zušlechťuje lidský
cit — —
Okovů mne vzbudil řinkot — prchá světlý, krásný sen
v trud a hanbu přítomnosti smutným zvratem
proměněn . . .

Avšak ne! To nebyl pouhý přelud roztoužených snů.
Vím, že svitne, svitne jistě jitřenka těch lepších dnů,
že se vidiny té skvělé aspoň velká splní část.
Mně sic nebude již přáno jařmo staré šíje střást,
moje hlava posivělá v otrockou se skloní prsť,
otrocké mi ruce hodí k poutům v hrobě hlíny hrst,
ale vy, ó druzi mladší, než vám skončí věku běh,
vystoupíte nohou šťastnou na svobody slunný břeh.

Protož nechať v temnu vůkol bičem vládne hrubá pěst,
každý v srdci věrně chovej budoucnosti blahou zvěst,
všechny mysli sdružuj pevně jedné velké snahy svaz,
všechny síly sbírejte se, až je k činu svolá čas,
pobratří se lidstvo volné, klesnou pouta otroků
a též prapor náš, ó bratři, zavlá v jasném vysoku.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 16 05 05 04 028 4